

Löffler Tibor¹

A menekült mint szuverén.

Az állam szuverenitása az állam- és államhatár-ellenes elméletek és jogideológiák tükrében²

Illegális bevándorlás és az állam szuverenitása. 21. századi kihívások a politikai tanulás és innováció előtt az Európai Unióban című tanulmányomat (Jogelméleti Szemle, 2019/1. szám) azzal zártam, hogy az illegalitáshoz való viszonyulás alaposabb elemzése olyan témák bevonását is igényli, mint az *államellenes és államhatár-ellenes jogideológiák*, valamint az egyetemes/alapvető emberi jogok és az állam szuverenitásának ütközése, a bevándorlás alapvető emberi jogként értelmezése, s különösen a „no one illegal”, a „without borders”, a „no borders” és az „open borders” politikai mozgalmakat és *nyomáscsoportokat* vezérlő ideológiái.

Jelen tanulmányomban azt igyekszem megvilágítani, hogy az elmúlt évtizedekben az állam szuverenitásával és a globális migrációs folyamatokkal kapcsolatban olyan eszmék, ideológiák, *jogideológiák*, valamint tudományos politikai és *jogi elméletek* nyertek teret szerte a világban, amelyekkel komoly *politikai-ideológiai nyomás* alá lehet helyezni a politikai és kormányzati eliteket, a médiát és az állampolgárok tömegeit. Az állam szuverenitását illetően gyökeres fordulatnak lehetünk tanúi: az államok és állami jellegű entitások, mint például az Európai Unió, lényegében feladják szuverenitásukat. Radikális következtetésem az, hogy az állami szuverenitás leépülésével párhuzamosan a migránsok és menekültek valóságos szuverenitásra tehetnek szert az államokkal szemben.

I. Az állam szuverenitása

A szuverén államok és állami jellegű entitások (EU) létének feltételei közé tartoznak az államhatárok (az EU határai), ennek megfelelően a szuverenitásnak része az államhatár védelme és ellenőrzése, a határátkelés szabályozása, a határon átkelők ellenőrzése, az állam területén tartózkodás szabályozása és ellenőrzése.

Az állam (EU) szuverenitása természetesen függ attól, hogy az állam mindenkori kormányának, vezetésének megvan-e a *szabad akarata és képessége* a szuverenitás érvényesítésére. A szuverenitás érvényesítésének külső-nemzetközi korlátai mellett szerepet játszanak belső és szubjektív tényezők is: az állam szabad akaratú vezetője *érvényt akar-e szerezni* állama jogszabályainak és – ezáltal – szuverenitásának, illetve az állampolgárok mérvadó többsége akarja-e, hogy az állam vezetése *érvényt szerezzen* államuk szuverenitásának, de legalábbis akarjon érvényt szerezni és törekedjen arra.

A kormányzati és állampolgári akaratok nagyban függnék attól, hogy az állam vezetői, a különféle elitcsoportok tagjai és az egyszerű állampolgárok *hogyan gondolkodnak* az államról, a nemzetállamról, a szuverenitásról, a migrációról, a migránsokról és a menekültekről, s ezen belül arról, hogy az államnak, a kormánynak *milyen jogai (vagy kötelességei) vannak* a migránsokkal, s akár a menekültekkel szemben, illetve a migránsoknak

---

¹ Egyetemi docens, SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék.

² A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

és menekülteknek *milyen jogai (vagy kötelességei) vannak az állammal szemben.*

II. A menekült, mint szuverén

Az Európai Unióban a 2015-16-os migrációs válsággal kezdődően a „menekült” az *állami szuverenitás valóságos antitézisévé* vált azáltal, hogy EU és tagállamainak nagy része nem tudott, de igazából nem is akart érvényt szerezni a szuverenitásnak: a „menekültek” szuverénvé válhattak az állam szuverenitását képviselő és annak érvényt szerezni hivatott hatóságokkal szemben. Azzal, hogy német kormány a 2015-ös menekültválság idején lehetővé tette a tömeges és *ellenőrizetlen* be- és átvándorlást, kialakult a migráció kezelésének egy olyan mintája, amelyben a kormányzatok képesek *ideológiai* megfontolásból lemondani szuverenitásuknak a migránsokkal (menekültekkel) szembeni gyakorlásáról, illetve a kormányzatokkal szemben támasztott elvárások között magától értetődővé válik, hogy a kormányzatok mondjanak le szuverenitásukról, de legalábbis *szuverenitásuk gyakorlását rendeljék alá a menekültek egyszerre univerzális és individuális emberi jogainak*. Ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha az államnak a menekültek érdekeivel ellentétes jogszabályai ütköznek a menekültek vélt vagy valós jogaival, akkor a menekültek jogai élvezzenek elsőbbséget.

A menekültek állammal szembeni szuverénvé válásának egyik *ideológiai forrása* a menekültek fizikai-egészségi *integritásának* (physical integrity) elve: a menekültek *joguk van* fizikai-egészségi integritásukhoz, annak sérthetlenségéhez, melynek legalapvetőbb és legtermészetesebb esete az emberhez méltó táplálkozáshoz (élelemhez), szálláshoz és egészségügyi ellátáshoz való jog. A tágabb értelemben vett „integritás” azonban magában foglalja a *testük feletti autonóm kontrollt*, más, ismertebb kifejezéssel: a *testük feletti rendelkezési jogot*.³ A testükhöz fűződő jogaik nemcsak a fizikai szükségletek (táplálkozás, szállás, egészség) ki nem elégítésével vagy olyan erőszakos cselekmények által, mint a kínzás vagy szexuális erőszak, sérülhetnek, hanem – logikusan – azáltal is, hogy nem rendelkezhetnek *szabad akaratunk* szerint a testükkel, illetve mások, a hatóságok, a *szabad akaratuk ellenére* vagy a *beleegyezésük hiányában* „rendelkeznek” a testük felett. Ebből a megközelítésből egyenes következik a menekültek jogainak szinte határtalan értelmezése azon az alapon, hogy a hatóságoknak *nincs (morális) joguk* a menekültek korának, nemének vagy nemi orientációjának orvosi-biológiai ellenőrzésére, valamint ujjlenyomat vételére, avagy *morálisan-etikailag elfogadhatatlan* az ilyen eljárás.

A 2015-ös menekültválság során a *menekültek akarata* Magyarországon is középpontba került, amikor a Keleti Pályaudvarról a bicskei befogadó állomásra szállították a Németországba tartó migránsokat. Az osztrák és a magyar sajtó egy része úgy kommentálta a történeteket, hogy a magyar rendőrök *akaratauk ellenére* szállították táborba a menekülteket. Mintha a magyar államnak feladata vagy *kötelessége* volna a területén illegálisan (irregulárisan) tartózkodó *migránsok akaratainak érvényt szerezni*, miközben a nemzetközi elvárás az volt, hogy a magyar hatóságok folytassanak le menekültügyi eljárást.⁴

Az Európai Unióban az Eurodac adatbázis – a dublini szabályozásnak megfelelően – azzal segíti a tagállamokat, hogy a levett ujjlenyomatok összehasonlításával ellenőrizhetik, hogy a menedékkérő egy másik tagállamban is beadta-e menedékkérelmét

---

³ Samuel Mulkens: The Dehumanization of Refugees: A Framework An analysis of how dehumanization affects the lives of refugees in two different refugee camps/centers. Utrecht University, 2017. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/362019>

⁴ Allóháború: még Bicskén vesztegel a menekültvonat. Nol.hu, 2015.04.04.; Kikapott az osztrák sajtó, mert hamisan tudósított a magyar menekültválságról. Hvg.hu, 2015.02.24. (2019. augusztus 17.)

korábban.⁵ A menedékkérő az ujjlenyomat-vétel megtagadásával vállal némi kockázatot, de a fizikai integritás tézise szerint a hatóságoknak - függetlenül a hatályos szabályoktól – nincs joguk erőszakkal ujjlenyomatot venni vagy kényszeríteni a menekülteket, hogy működjenek közre. Ha viszont a menedékkérőknek mint menekülteknek alapvető joguk van arra, hogy ne toloncolják ki vagy ne fordítsák vissza őket, az ujjlenyomat-vétel megtagadásával a jogaik felülírják a hatóságokat vezérlő jogszabályokat. De a fizikai integritás magától értetődően feltételezi a *pszichikai integritást* is legalább annyiban, hogy a fizikai integritás megsértése pszichikai sérelemmel jár.⁶ Az, hogy a menedékkérőt a *szabályok szerint* visszatoloncolhatják abba az országba, ahol először lépett az EU területére, vagy ahol menedékkérelmet nyújtott be, és ujjlenyomatot vettek tőle, a *személyiséghez és méltósághoz fűződő jogait* sérti...⁷

Az életkor *ellenőrzésének* az ad jelentőséget, hogy ha a felnőtt migráns fiatalkorúnak vallja magát, akkor nagy valószínűséggel nem lehet őt őrizetbe venni vagy kitoloncolni, és általában a menekültügyi eljárás során más megítélés alá esik. A szexuális orientációval és a nemi identitással hasonló a helyzet: lehet, hogy alapesetben a migráns menedékkérelmét elutasítanak, de ha homoszexuálisnak stb. vallja magát, és azt állítja, hogy hazájában üldöztetésnek volt kitéve, számíthat menedékkérelmének pozitív elbírálására. A nemi orientációra hivatkozás tehát lehet *taktika*⁸, de amíg a menekültügy eljárás során a hatóságoknak *törvényes joguk van ellenőrizni* a kérelemben foglaltakat, azok valóságát és indokoltságát, valamint a kérelmező szavahihetőségét, és ez alapján *törvényes joguk van elutasító határozatot hozni*, a nemi orientációra hivatkozás valóságalapja is vizsgálat és mérlegelés tárgyát képezheti, ahogy a politikai, vallási stb. üldöztetésre, a háborús vagy polgárháborús állapotokra stb. hivatkozás is: vajon *tényleg* üldözött vallási vagy politikai csoporthoz tartozik a menedékkérő? Vajon *tényleg* üldözik őt vallási vagy politikai okból? Vajon *tényleg* üldözik a menedékkérőt szexuális orientációja vagy nem identitása miatt?

---

⁵ Az ujjlenyomat-vétel fontosságáról lásd Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról. Az Emberi Jogok Európai Bírósága, az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és az Európa Tanács közös kiadványa, 2014. http://publications.europa.eu/resource/cellar/cab5b3fd-cbfl-470a-beef-081e2049653c.0022.04/DOC_2 (2019. augusztus 17.)

⁶ Egy tudósítás szerint amikor egy szíriai menedékkérőtől az olasz hatóságok ujjlenyomatot vettek, akkor az „tönkretette az életét”. How a fingerprint can change an asylum seeker's life. [Egy ujjlenyomat hogyan változtathatja meg egy menedékkérő életét] <https://www.refworld.org/docid/5a1694724.html>, 2017.11.21. (2019. augusztus 17.) A történet szerint végső soron az EURODAC adatbázisa miatt sérültek a menedékkérő jogai éppen azzal, hogy más országban már nem adhatott be új menedékkérelmet. Az ujjlenyomat-vételnek a menedékkérők szabadságára/szuverenitására gyakorolt negatív hatásáról lásd Fazila Bhimji: Contesting the Dublin Regulation: Refugees' and Migrants' Claims to Personhood and Rights in Germany. Intersections. East European Journal of Society and Politics, [S.l.], v. 2, n. 4, dec. 2016.

<https://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections/article/view/214>

Egy emberi jogi beszámoló szerint Magyarországról azért szökött tovább Ausztriába egy menekült a békéscsabai Menekültügyi Órzott Befogadó Központból, ahová a téli havas időben az utcáról beszállították („elkapták”), mert megtudta, hogy másnap ujjlenyomatot vesznek tőle. Hegedűs Réka (szerk.): Integráció önkéntes alapon. Önkéntesség mint menekültügyi integrációs eszköz. Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület. H.n, é.n., 49. oldal. <https://menedek.hu/sites/default/files/article-uploads/integracio-onkentesalapon.pdf>

⁷ Uo.

⁸ A taktikai megfontolások különösen a kitoloncolások során játszanak szerepet. Ha a visszatoloncolt emberi jogai sérülhetnek a hazájában, a kitoloncolás felfüggeszthető, ezért a visszatoloncolásra ítéletek nemcsak homoszexuálisnak, hanem – *horribile dictu* – terroristának is képesek vallani magukat, mert ebben hivatkozhatnak arra, hogy kínzás és/vagy halálbüntetés fenyegeti őket... A szexuális orientáció és a nemi identitás miatt üldöztetést elszenvedő menekültek menedékkérelmének elbírálásához lásd: UNHCR's Views on Asylum Claims based on Sexual Orientation and/or Gender Identity Using international law to support claims from LGBTI individuals seeking protection in the U.S. <https://www.unhcr.org/5829e36f4.pdf> (2019. augusztus 17.) Janna Weßels: Sexual Orientation in Refugee Status Determination. Refugee Studies Centre. Workin Paper, Series No. 73. University of Oxford, 2011. (Lásd különösen a “Fear”: Subjectivity and credibility – how to prove sexual orientation című fejezetet.) Refugee Status Claims Based on Sexual Orientation or Gender Identity – A Practitioners' Guide. International Commission of Jurists. Geneva, 2016.

Vajon tényleg igazat mond a menedékkérő a szexuális orientációját vagy nem identitását illetően? Tényleg homoszexuális a menedékkérő, stb.? Ha viszont elfogadottá válik, hogy a nemi orientációt és a nem identitást a gyakorlatban *morális* megfontolásból kiveszik a mérlegelendő és megítélhető indokok és hivatkozások köréből, három, az állami szuverenitás gyakorlását erőteljesen korlátozó és a menekülteket az állammal szemben kvázi szuveréné tevő következményekhez jutunk:

1. A nemi orientáció vagy identitás *abszolútizálódik*: arra bárki (menedékkérő) hivatkozhat, azt mindenkinek (hatóságok) el kell fogadnia, és senki (hatóságok) nem vonhatja kétségbe. A nemi orientációra vagy identitásra hivatkozó menedékkérő állítása is – ennek megfelelően - *abszolút igazság*.

2. A nemi orientációra vagy identitásra hivatkozás az előbbieket nyomán nem lehet abszolút: miért pont *csak* a nemi orientációra vagy identitásra hivatkozás során lehet abszolút igaz a menedékkérőnek? A politikai, vallási stb. indokokokra hivatkozó menekültek miért szenvedjenek hátrányt? Ők miért nem lehetnek abszolút szavahihetők? A politikai, vallási stb. indokokokra hivatkozó menekültek indokait tehát szintén ki kell vonni a mérlegelés alól.

3. Ha nincsenek, mert nem lehetnek, preferált indokok a nemi orientáció vagy identitás mintája alapján, akkor az állam törvényes joga, hogy menedékkérelmekben megfogalmazott indokok alapján bírálja el menekültek menedékkérelmét, értelmét vesztí: az államnak mindenki számára, aki menekültnek *mondja* magát, menedékjogot *kell* biztosítani.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának irányelvei jól tükrözik a hatóságok dilemmáját: ha a kérelmező nem képes bizonyítékkal szolgálni szexuális orientációját illetően és/vagy hiányzik a kellően pontos származási országokra vonatkozó információ, a döntéshozónak *kizárólag az adott személy nyilatkozatára* (testimony) kell támaszkodnia.⁹ Az LMBTI menedékkérelmek elbírálásának EU-n belüli, tagállamai gyakorlatát alaposan feltérképező tanulmány¹⁰ tanulsága az, hogy bár *expressis verbis* nem vonják kétségbe a hatóságok és bíróságok jogát az LMBTI emberek menedékkérelmének elutasítására, olyan jogértelmezéseket, elveket és ajánlásokat fogalmaznak meg, amelyek alapján az elutasítás lényegében *morálisan lehetetlenné* válik. Így például: „Mivel az LMBTI identitások nem képeznek legitim orvosi, pszichiátriai vagy pszichológiai kategóriákat, az orvosi, pszichiátriai vagy pszichológiai szakvélemények felhasználása a kérelmező szexuális orientációjának vagy nemi identitásának [mint ténynek – L.T.] megállapítására teljességgel illegitim és helytelen. E szakvélemények előállítása a kérelmező *magánszférájának megsértésével* jár, amely intenzív szenvedést is okozhat (...) Mivel e szakvéleményeknek *nincs igazolható céljük* [sic!], a kérelmező magánszférájába való beavatkozás a *magánélethez való jog* indokolatlan megsértését jelenti.” A kérelmező szexuális orientációjának vagy nemi identitásának mint ténynek a megállapítása tehát végső soron nem lehet igazolható cél az eljárás során, már csak azért sem, mert „a szexuális orientáció és a nemi identitás *önazonosság* kérdése és nem orvosi, pszichiátriai vagy pszichológiai kérdés”. Ugyanakkor: „A homofóbiának vagy transzfóbiának a kérelmezőt sújtó következményeivel kapcsolatos orvosi, pszichiátriai vagy pszichológiai szakvélemények viszont hasznosak lehetnek a menedékkérelmek vizsgálata során”. Abból az önmagában helyes megállapításból, hogy nem indokolt olyan gyakorlatok kialakulása, amelyek „a szexuális orientációjukat vagy nemi identitásukat nem *kitaláló*, hanem csak később felfedő és valóban védelmet igénylő menedékkérőket kizárják a védelemből”, levonható az a következtetés, hogy vannak vagy lehetnek olyan menedékkérők, akik *kitalált* szexuális orientációra vagy nemi identitásra hivatkoznak. De a tanulmány nem ad

⁹ UNHCR Guidance Note On Refugee Claims Relating To Sexual Orientation And Gender Identity. Geneva, 21 November 2008. <https://www.refworld.org/pdfid/48abd5660.pdf> (2019. augusztus 17.)

¹⁰ Jansen, Sabine – Spijkerboer, Thomas: Menekülés a homofóbia elől. A szexuális orientációval és a nemi identitással kapcsolatos menedékkérelmek Európában. COC Neherland, Vrije Universiteit Amsterdam, 2011. https://rechten.vu.nl/en/Images/web_110098_FH_HU_tcm248-243327.pdf (2019. augusztus 17.)

támpontot ahhoz, mert esettanulmányokkal nem példázza, hogy hogyan és – pláne - milyen alapon dönthesse el az eljáró hatóság, hogy a hivatkozott szexuális orientáció vagy nemi identitás kitalált...A hatóságok mozgásteret végül attól a feltételezéstől szűkülhet be radikálisan a szavahihetőség vizsgálata során, hogy: „Lehetséges, hogy a kérelmező csak a menedéket nyújtó ország körülményei között *ébredt tudatára* a szexuális orientációjának vagy nemi identitásának.”¹¹ Ami nem zárja ki azt a paradoxont, hogy hazájában, ahonnan menekülni kényszerült, szexuális orientációja vagy nemi identitása miatt üldözték, de ennek nem volt tudatában...Ennek fényében érthető meg a hatóságok helyzete: „Az LMBTI kérelmezők esetén kiemelt jelentőséggel bír a szavahihetőség vizsgálata, hiszen... emberi jogi szempontból a garanciális elemek miatt nagyon nehezen vizsgálható menekülési ok értékelését kell a menekültügyi hatóságnak elvégeznie, és sokszor a kérelmező saját vallomása az egyetlen bizonyíték, amit értékelhet (...) Ugyanakkor a szexuális identitásra hivatkozva, annak mérhetetlensége miatt *tömeges visszaéléseket* [sic!] tapasztalva egy érthető frusztráció alakulhat ki”.¹²

A menedékjoggal való visszaélés elkerülése érdekében Németországban felvetődött, hogy kétes esetekben orvosi vizsgálat alapján kellene meghatározni a fiatal vagy magukat fiatalkorúnak mondó menedékkérők életkorát. Az igény akkor kapott komoly politikai súlyt, amikor migránsok megölték két német tinédzsert, és az idősebbnek kinéző elkövetők fiatal korúnak mondták magukat, hogy a felnőtteknek járó súlyosabb büntetést elkerüljék. A német orvosi kamara azonban nemcsak az orvosi vizsgálatok esetleges pontatlansága, hanem *etikai* megfontolások miatt is visszautasította az igényt: a menekültek *testi-fizikai integritására* (körperliche Unversehrtheit) és a *minden embert megillető jóléthez* való beavatkozásra (Eingriff in das Menschenwohl) hivatkozva...¹³

III. A „menekült” mint egyszerre morális és esztétikai kategória

Ha az állam *morális kötelessége alávetni magát* a „menekültet” megillető egyetemes emberi jogoknak, szükségszerűen le kell mondania szuverenitásának a „menekülttel” szembeni érvényesítéséről. A „menekült” szuverénvá válásának *értékhierarchikus* alapja is kialakult: menekült > migráns > állam és állami szuverenitás. A „menekült”-tel szemben a „migráns” problematikus státusz és kifejezés, különösen a „*gazdasági bevándorlás*” ma még vitatott jelensége miatt: egy *”gazdasági bevándorlóról”* még azt feltételezik, hogy a racionális önérték vezéreli, a számítás, és életminőségének az anyagiak terén történő javítására törekszik. Egy menekült azonban kényszer- vagy vészhelyzetben van, ezért megítélése is egyértelműen más. Éppen ezért számít ideológiai és jogi kihívásnak a *gazdasági menekült* (economic migrant) fogalmának egyre szélesebb körű használata.¹⁴

¹¹ Id. mű, 9-10. oldal.

¹² Nagy-Nádasdy Anita Rozália: A menedékkérők szexuális orientációjának megállapítása. Iustum Aequum Salutare XIV. 2018. 3. 169. oldal. (Kiemelés tőlem – L.T.)

¹³ Kristina Ludwig: Bundesärztekammer lehnt systematische Alterstests für Asylbewerber ab. Süddeutsche Zeitung, 2018.01.02. (2019. augusztus 17.)

<https://www.sueddeutsche.de/politik/fluechtlinge-bundesaerztekammer-lehnt-systematische-alterstests-fuer-asylbewerber-ab-1.3810234>; Joób Sándor: Nem tudni biztosan, hány éves a német egyetemista lány gyilkosa. Index.hu, 2017.09.15.; Zsilák Szilvia: A német orvosok nem akarják vizsgálni, hány évesek a menekültek. Index.hu, 2018.01.02. (2019. augusztus 17.)

¹⁴ Az EU hivatalosan még nem sorolja a „gazdasági menekült” fogalmával definiált személyeket a menekültek kategóriájába: 1) A gazdasági bevándorlók [migrants] nem tartoznak a menekültstátusz kritériumai alá, ezért nem jogosultak a nemzetközi védelemre menekültekként [refugees]; 2) A gazdasági migránsokat néha gazdasági menekülteknek nevezik, de ez visszaélés a „menekült” fogalmával. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/economic-migrant_en (2019. augusztus 17.) Ugyanakkor például az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság álláspontja az, hogy: „Figyelembe kell venni,

A „menekülteket” általában a *vendégeknek* kijáró *tolerancia* illeti meg, akiről *gondoskodni* kell mint *áldozatokról*, és ez olyan *egyoldalú morális kötelességeket* teremt a befogadó állam és polgárai számára, amelyek a menekültek *jogai* alá rendelődnék. Kifejezetten esztétikai metszetben a Magyarországon a kilencvenes évekből ismert szlogen és kampány („*Az idegen szép*”) jól érzékelteti a menekültek szuverenizálódásának logikáját. Ha az idegen, mint olyan általánosságban szép, akkor az egyes idegen akkor is „szép”, ha a maga konkrét valóságában igazából „csúf” vagy „csúnya”: a konkrét-valóságos „csúnyság” zárójelbe tétetik. A szép-csúnya esztétikai és a jó-rossz morális kategóriapárosok átfedik egymást: a szép a jónak, a csúnya a rossznak felel meg, és viszont. Ha az idegen szép, akkor nem lehet csúnya, és nem követhet el csúnyságot. Ha szép, akkor jó is, és ennek megfelelően nem követhet el rosszaságot sem. Mindaddig, amíg a migránsok és menekültek az *uralkodó*, tehát *intézményesen újratermelt, védett és szankcionált* értékek és normák szerint *széppé és jóvá esztétizálódnak* politikailag, megjelenítésük a média világában is döntően csak *pozitív* lehet. És viszont: ha a nyilvánosság és a média világában széppé és jóvá esztétizálódnak, a róluk való beszédmód a politika világában is döntően csak *pozitív* lehet. A miattuk keletkezett vagy – pláne – általuk okozott problémák, a *köztörvényes* bűncselekmények elkövetése, az uralkodó társadalmi normák akár szisztematikus megszegése, például muszlim negyedekben nők kizárása a kávézókból; a „nyugati” öltözködési szokásokhoz (mini szoknya, dekoltázs stb.) való intoleráns és agresszív viszonyulás, a nőkkel és gyermekekkel szemben elkövetett szexuális zaklatások és erőszak, a hétköznapi antiszemitizmus, és az elkövetők etnikai háttere szinte *tabuvá* válik.

A médiamegjelenítés a nyilvános társadalmi és politikai diskurzusok determinálásával hat a kormányzati politikákra. A politikusoknak, pláne kormányzati döntéshozóknak, kockázatos a nyilvánosságot uraló menekültképpel szembe menni, *a jogszabályokat a jó/szép menekültekkel szemben érvényesíteni vagy azoknak érvényt szerezni*. A migránsok más, például ökonómiai, nemzet- és népesedéspolitikai összefüggésekben is esztétizálódnak: a migráció alapvetően *jó*, mert *hasznos* azzal, hogy törvényszerűen hozzájárul a gazdasági növekedéshez, és demográfiai egyensúlyt eredményez a népességcsökkenéssel sújtott országokban, továbbá a migránsok „erősebbé” teszik a befogadó nemzetet. Az ilyen értelmezési keretben értelemszerűen nincs helye a bevándorlás és a bevándorláspolitika bírálatának vagy a kormányzati bevándorláspolitika módosításának, hiszen az gyengíti a nemzetet és nemzetgazdasági érdeket sért. A menekültválság nyilvános problematizálása, a bevándorlás(párti)politika és a menekültek *bírálata* az uralkodó normák szerint idegenellenesség, idegengyűlölet, rasszizmus, nacionalizmus, populizmus stb., ami megmelegágya a *hallgatás* és *elhallgatás* társadalmi és politikai kultúrájának, aminek meg egyenes következménye az, hogy a menekültek végső soron mentesülhetnek a befogadó ország *uralkodó társadalmi normái és konvenciói*, ezáltal pedig *jogszabályai* alól. A burkatilalommal szemben felhozott jog-ideológiai érvek szerint a burkaviselés tiltása sérti a bevándorlókat is megillető *vallásszabadságot*, a *kisebbségi jogokat* (a burkát viselő nők egyszerre számítanak kisebbséginek mint bevándorló, mint muszlim és mint nő) és a *szabad önkifejezéshez való jogot*.

Az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága 2018-ban a Franciaországban bevezetett általános burkatilalom ellen foglalt állást¹⁵ azon az alapon, hogy az sérti a közérdek és az individuális

---

hogy a következő években bizonyosan növekedni fog azoknak a migránsoknak a száma, akik az éghajlatváltozás következményeként fokozódó elsivatagosodás, éhínségek és környezeti katasztrófák miatt hagyják el otthonukat. Ez a jelenség arra kényszerít minket, hogy felülvizsgáljuk a menekült, a menedékkérő és a gazdasági menekült közötti mesterséges és diszkriminatív különbségtételt, legalább azokban az esetekben, amelyekben a migránsok éhínség és környezeti katasztrófák elől menekülnek”. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Szociális vállalkozások, a migránsok integrációjának motorjai. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IE4769&from=SL> (Kiemelés tőlem – L.T.) (2019. augusztus 17.)

¹⁵ France: Banning the niqab violated two Muslim women’s freedom of religion - UN experts.

jogok közötti egyensúlyt: az állam csak különleges körülményekre tekintettel, például személyazonosítás céljából követelheti csak meg az arc felfedését, és a tilalom a burkához ragaszkodó nőket az otthonaikba *kényszeríti, megfosztja* őket a nyilvános/köz szolgáltatások elérésétől és társadalmilag *marginalizálja* őket. Az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága még az Emberi Jogok Európai Bírósága döntését is kritizálta.

A burkatilalom ellen szociokulturális érvekkel (otthonba kényszerítés, társadalmi marginalizáció) való fellépés általában nem tér ki a *kötelező* burkaviselet ellen mindaddig magától értetődően felhozott szempontokra, amíg a burkaviselet csak a muszlim társadalmakra volt jellemző, és nem terjedt el a nyugati társadalmakban: a burkaviselet a nők patriarchális elnyomásának és *jogfosztásának* szimbolikus kifejeződése, ami összeegyeztethetetlen a nők *általános és alapvető emberi jogaival* és a nyugati liberális demokráciák alapértékeivel. A burkaviselet nyugati társadalmakban történő elterjedésével azonban a burkaviselet megítélése gyökeresen megváltozott azok körében, akik a *nők jogait* és az *államnak a nők jogaihoz való viszonyát* radikálisan értelmezik: a burka viselése a muszlim nők *szabad választása*, amihez *joguk van*, ellenben ha elfogadjuk az *állam jogát betiltani* a burka viselését, az ugyanolyan mintha elfogadnánk az *állam jogát kötelezővé tenni* a burka (vagy bármilyen ruhanemű) viselését...¹⁶ Az állam *legális* tilalmának (burkatilalom) nagyon elterjedt *ideologikus* minősítései (rasszista, iszlámfóbiás, xenofób stb.) azzal fenyegetnek, hogy az abszolút más kultúrákból érkező bevándorlókkal és menekültekkel kapcsolatos állami-kormányzati *jogpolitika* mozgásteret rendkívül beszűkül. A nyilvános burkaviselet körüli politikai-jogi vitáknak az állam szuverenitását érintő elágazása végső soron a „*militáns demokrácia*” koncepciójából ismert fundamentális kérdést veti fel: *van-e joga államnak*, a liberális demokrácia államának ahhoz, hogy *illiberális* (jogkorlátozó vagy jogot el nem ismerő) intézkedést hozzon a liberális demokrácia és annak értékrendje védelmében?¹⁷ Az állam és az – eddig ismert – liberalizmus azonban vereségre van ítélve az *önrendelkezés* (self-determination) *átértelmezett* elve alapján: a nők liberális demokráciában magától értetődő joga az önrendelkezésre azt is magában foglalja, hogy a nők szabadon dönthessenek arról, hogy mit akarnak viselni. Ha a burka mellett döntenek, szabadon, viselhessék is a burkát, szabadon. A liberális állam vereségének esélyét növeli, hogy liberális szabadságjogoknak elkötelezett *emberi jogi szervezetek*, mint például az Amnesty International is, a burkatilalom ellen foglalnak állást. Álláspontjuk szerint a burkatilalom a nők jogainak diszkriminatív megsértése, mert a nőknek szabadságában áll, hogy kedvük szerint öltözzenek, és olyan ruhát hordjanak, amely kifejezi identitásukat és hitüket, a jogszabály ellenben kriminalizálja a nőket ruháik megválasztása miatt, és gúnyt űz a szabadságjogokból.¹⁸ A burkaviselésre kiterjesztett önrendelkezési jog azonban előfeltételezi,

---

<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23750&LangID=E> (2019. augusztus 17.)

¹⁶ Kiraz Janicke: The burqa: reject the fake 'feminism' of the right. Green Left Weekly, 2010.10.08. <https://www.greenleft.org.au/content/burqa-reject-fake-feminism-right> (2019. augusztus 17.)

¹⁷ Macklem, Patrick: Militant democracy, legal pluralism, and the paradox of self-determination. International Journal of Constitutional Law, Vol. 4, No. 3, 2006, pp. 488–516.; Macklem, Patrick: A külső határok védelme. Militáns demokrácia és vallásszabadság Európában. Fundamentum, 2010/4. szám; McCrea, Ronan: The Ban on the Veil and European Law. Human Rights Law Review, Vol.13, No.1, 2013, pp. 57-97.

A militáns demokrácia eredeti elmélete: Karl Loewenstein: Militant Democracy and Fundamental Rights I. In The American Political Science Review, Vol. 31, No. 3, 1937, pp. 417-432. és Karl Loewenstein: Militant Democracy and Fundamental Rights II. In The American Political Science Review, Vol. 31, No. 4, 1937, pp. 638-658. Lásd még Sajó András: Az Önvédő jogállam. Fundamentum, 2002/3-4. szám.

¹⁸ Martin Mono: Why the burqa ban is wrong. Deutsche Welle, 2016.08.19. <https://www.dw.com/en/opinion-why-the-burqa-ban-is-wrong/a-19488854> (2019. augusztus 17.); Popular initiative on the burqa ban: the Federal Council's counter proposal. Humanrights.ch, 2018.01.17. (2019. augusztus 17.); Denmark: Face veil ban a discriminatory violation of women's rights. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/08/denmark-face-veil-ban-a-discriminatory-violation-of-womens-rights/>; Bans on Full Face Veils would Violate International Human

hogy a muszlim nők felszabadultak vagy felszabadulnak a muszlim férfiaknak a kötelező burkaviselésben is kifejeződő totális kontrollja alól. Csakhogy a burkaviselés a valóságban az esztétizált menekültek és bevándorlók azon *szubkultúrájának* része, amelyben a muszlim férfiaknak a muszlim nők feletti akár totális kontrollja magától értetődő, és a lánygyermeket ennek megfelelően *szocializálják*, így azok *interirozálják* is ezeket a normákat és szerepelvárásokat. Az állam amúgyis erőteljesen veszített a bevándorló szubkultúrák feletti kontrolljából, szuverenitásából, ezért a burkatilalom ellen a ténylegesen patriarchális kontroll alatt álló nők önrendelkezésére apelláló jogideológiai támadások tovább erodálják az identitása szerint liberális demokrata állam szuverenitását. Egyet lehet érteni azzal, hogy „az állam kötelessége, hogy biztosítsa a nemi egyenlőséget, és megvédje a nőket a közösségük vagy családjuk nyomásától, amely a burkák viselésére kényszeríti őket”, és a kormányoknak „a muszlim nők diszkriminációja ellen kellene harcolniuk a közösségeiken belül és kívül egyaránt”¹⁹, csakhogy a liberális demokrata államok de facto deffenzívába szorultak és szinte tehetetlenek *multikulturális* társadalmak szubkultúráival szemben. Többek között azért is, mert az államra mutogató emberi jogi szervezetek nem folytatnak gyakorlati harcot a nőket elnyomó muszlim közösségekkel és általában a szubkultúrák értékrendjével. Ráadásul a multikulturalizmus doktrínái szerint a bevándorló szubkultúrák egyenértékűek, és *az államnak semlegesnek kell lennie*: nem részesítheti előnyben a befogadó (többségi) társadalom értékrendjét és kulturális normáit.

IV. A bevándorlás, mint alapvető emberi jog és az önrendelkezés kifejeződése.

Az önrendelkezéshez való *jog* a migrációval kapcsolatos felfogásokban két, egymással ellentétes logika szerint játszik meghatározó szerepet.

1) *Kollektív jog*. Az államok és politikai közösségek önrendelkezéshez való joga, amely magában foglalja annak szuverén eldöntését és szabályozását, hogy a közösség kit és milyen feltételekkel enged be. Az állami kereteken belül élő közösség önrendelkezési joga igazolja az állam határainak létét, védelmét, és a határátkelés szuverén szabályozását is.

2) *Individuális jog*. Az el- és bevándorlás, valamint az önrendelkezés minden ember alapvető emberi joga. A migrációhoz való jog gyakorlása révén kifejeződik az egyén (migráns) önrendelkezése is.²⁰

Az államhatár-ellenes ideológiákban az, hogy az állam (politikai közösség) kit és milyen feltételekkel enged be, *nyelvpolitikailag* átértékelődik azzal, hogy a beengedés helyett inkább a *kizárásról* (exclusion, exclude) beszélnek, ami a *jogfosztás* értelmében vett *kirekesztésként* is értelmezhető: ha az adott állam „kirekeszt” más állampolgárokat, akkor ezzel megfosztja őket a joguktól, hogy az állam lakosai vagy polgárai legyenek...

Az állam/közösség önrendelkezési jogát (szuverenitását) és a nyílt határok (open

---

Rights Law. <http://www.amnestymena.org/en/magazine/issue16/Hijab.aspx?articleID=1021> (2019. augusztus 17.)

¹⁹ Miért ellenzi az AI a burkák betiltását? Amnesty.hu, 2010.07.15. <https://www.amnesty.hu/news/951/miert-ellenzi-az-ai-a-burkak-betiltasat> (2019. augusztus 17.)

²⁰A kollektív önrendelkezési jogról és az akörül vitakáról lásd Sarah Fine: The Ethics of Immigration: Self-Determination and the Right to Exclude. *Philosophy Compass*, Vol. 8, No. 3, 2013, pp. 254-268.; Matt Whitt: Democracy's Sovereign Enclosures: Territory and the All-affected Principle. *Constellations*, Vol. 21, No. 4, 2014, pp. 560-574.

A bevándorlásról mint emberi jogról lásd: Oberman, Kieran: Immigration as a Human Right. In Sarah Fine & Lea Ypi (ed.): *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership*. Oxford, Oxford University Press, 2016. pp. 32-56; Valadez, Jorge M.: Is immigration a human right? In R. Pierik & W. Werner (ed.): *Cosmopolitanism in Context: Perspectives from International Law and Political Theory*. Cambridge, Cambridge University Press. 2010. pp. 221-248.

borders) koncepcióját azonban nagyon tanulságos módon megpróbálják közös nevezőre hozni azzal, hogy a közösségek természete mindig változik: új nemzedékek születnek, külső társadalmi hatások érik a közösséget, és a migráció is nyomás alá helyezheti azt.²¹ Ez igaz, csak hogy éppen ez adja a jelentőségét az állam- és államhatárelles ideológiáknak, amelyek sikeres *politikai-ideológiai indoktrináció* révén alakíthatják át a nemzetállamokban megszerveződő közösségek természetét.

V. Határok nélküli világ: „open borders”, „without borders”, „no borders”

A Solidarity Across Borders egy „migránsigazság” nevében fellépő, kanadai központú hálózat²², amely a szerintük *igazságtalan* bevándorlási és menekültrendszer ellen küzd, és támogatja azok áldozatait. A szimpla szolidaritáson és támogatáson túl azonban a *szabad mozgás* és – azzal szorosan összefüggő – *nyílt határok* elvét hirdetik: szabadság a mozgáshoz, a maradáshoz és a visszatéréshez. Ennek megfelelően elutasítják a migránsok őrizetbe vételét, fogva tartását és kitoloncolását. A határokat és a nemzetállamokat inherens rasszistának és erőszakosnak tartják, és harcolnak egy *határok nélküli* (és értelemszerűen *államok nélküli*) világ megteremtéséért. Nem hajlandók együttműködni az állammal, beleértve a rendőrséget és a határőrizeti szerveket, és a *kanadai állam legitimitását nem ismerik el*, mert Kanada a bennszülöttek földjének ellopásán, az őslakos népek folyamatos népirtásán és áttelepítésén alapul. Határait a gyarmatosítók hasznáért folytatott gyarmati háborúk során húzták meg, ami további különös ok ahhoz, hogy Kanada *államhatárait ne ismerjék el*...

Az 1999-ben megszervezett No Border Network²³ mindenki szabad mozgása érdekében folytat harcot, hogy mindenki szabadon élhessen azon a helyen, amit választott, ezért mindenféle kontroll ellen is küzdenek, amelyek megsokszorozzák a határokat. A harc részeként kampányokat folytatnak a kitoloncolások és a kitoloncolásokban részt vevő légitársaságok, valamint a kitoloncolásokat és a migránsok visszafordítását lehetővé tevő határrezsimek ellen.²⁴

Az államhatárok megkérdőjelezésének van egy egyszerre demokrácia- és legitimitáseméleti, éppen ezért csábító stratégiája. A „demokratikus határok” tézise szerint, mely az államhatárok demokratikus és nem demokratikusra való, elméletileg önkényes felosztásával áll elő, csak akkor lehet demokratikusan legitim egy állam határelőzőrendszere, ha olyan politikai folyamatokból származnak az azt szabályozó törvények,

---

²¹ Vossen, Bas van der: Immigration and Self-determination. Politics, Philosophy & Economics, Vol. 14, No. 3, 2015, pp. 270–290.

²² Lásd <http://www.solidarityacrossborders.org>

²³ Lásd <http://www.noborder.org>

²⁴ A nemzetállami határokat megkérdőjelező szakirodalomból lásd Abizadeh, Arash: On the Demos and its Kin: Nationalism, Democracy, and the Boundary Problem. American Political Science Review, Vol. 106, No. 4, 2012, pp. 867-882.; Anderson, Bridget - Sharma, Nandita - Wright, Cynthia: Editorial: why No Borders? Refuge: Canada's Journal on Refugees, Vol. 26, No. 2, 2009, pp. 5-18.; Bauder, Harald: The Possibilities of Open and No Borders. Social Justice, Vol. 39, No. 4, 2014, pp. 76-96.; Honig, Bonnie: Democracy and the Foreigner. Princeton, Princeton University Press, 2001; Ochoa Espejo, Paulina: Why borders do matter morally: The role of place in immigrants' rights. Constellations, Vol. 25, No. 1, 2018. pp. 71-86.; Ochoa Espejo, Paulina: People, Territory, and Legitimacy in democratic States. American Journal of political Science, Vol. 52, No. 2, 2014, pp 466-478.; Riley, Jason: The Case for Open Borders: Six Common Arguments against Immigration and Why They Are Wrong. New York, Gotham Books, 2008; Song, Sarah: The Boundary Problem in Democratic Theory: Why the Demos Should be Bounded by the State. International Theory, Vol. 4, No. 1, 2012, pp. 39-68. Vossen, Bas van der – Brennan, Jason: In Defense of Openness: Why Global Freedom Is the Humane Solution to Global Poverty. Oxford University Press, 2018.

amelyekben az állampolgárok és a külföldiek [sic!] egyaránt részt vehetnek! A külföldiek határellenőrzést legitimáló szerepe abból a premisszából bomlik ki, hogy a határellenőrzés „kényszeríti” a leendő bevándorlókat, megsértve ezzel *autonómiájukat*, márpedig a *személyes autonómia* demokratikus eszméjének elismerésével ment végbe az alattvalók *állampolgárokká* válásának történelmi átalakulása, amiből logikailag egyenesen következik, hogy egy demokratikus államnak és közösségnek eleve autonóm személyként kell kezelnie a leendő bevándorlókat, ami meg *kvázi állampolgárként* való kezelésüket követeli meg, és *jogigényeket* biztosít számukra. Mivel az általánosan bevett legitimitációelméleti tétel szerint a kényszerítő hatalom gyakorlását mindazok számára igazolni kell, akik alávetettek a kényszerítő hatalomnak vagy akikkel szemben (bevándorlók) *kényszerítő hatalmat gyakorolnak*, a demokratikus legitimitáció radikális értelmezésével (a bevándorlók legitimáló szubjektummá tételével) megkérdőjeleződik a *legitim államok joga*, hogy az egyesülési szabadságnak az önrendelkezésen alapuló kollektív joga révén lezárhassák határaikat, illetve az *állampolgároknak az államuk területe feletti uralmi joga*, miáltal egyoldalúan tagadhatják meg a külföldiek belépését az államuk területére.²⁵ Ez a felfogás inherensen *anarchista*, mert praktikusán kivitelezhetetlen, hogy állampolgársággal nem rendelkező, az állam területén kívül lévő és oda belépni szándékozó külföldiek tevőlegesen kivegyék részüket az államon belüli olyan politikai folyamatokban, amelyre állampolgárként lennének jogosultak. Az elmélet ezáltal *delegitimálja* az állam és a benne egyesülő politikai közösség szuverenitását, aminek egyenes következménye lehet, ha a gyakorlatban követik az elmélet által preferált elveket, az effektív határellenőrzés leépülése. A gyakorlati anarchiát a szerző egy bevallottan kozmopolita megoldással próbálja intézményesen szabályozni: a „*globális démosz*” nevében fellépő, annak érdekeit artikuláló *kozmosopolita demokratikus intézményekhez* kell delegálni a határellenőrzést: a *határellenőrzés rendszereinek illegitimitása* (sic!) miatt a demokratikus politikai közösségekre hárul a feladat támogatni olyan kozmopolita demokratikus intézmények valamilyen formában történő létrehozását, amelyek belépési politika meghatározásának vagy delegálásának hatáskörével rendelkeznek!

Arash Abizadeh kozmopolitizmusa, amelyben az államhatárok nem felelnek meg demokratikus standardoknak, a *radikális demokrácia* új hulláma felé nyitott kaput. James Chamberlain politológus kidolgozta a „*kisebbségi demokrácia*” egy sajátos koncepcióját, hogy *lerombolja a többségi identitásokat mindenki kisebbségivé válása* (becoming-minoritarian of everyone) és – ezen keresztül – a *határok megszüntetése* érdekében.

A nyílt határok (open borders) melletti kiállás egészen korai terméke volt Joseph H. Carens 1987-ban megjelent tanulmánya²⁶, amely szerint a nyugati demokráciáknak mint *liberális* államoknak és társadalmaknak kötelességük (az akkori állapotok szerint) sokkal teljesebben megnyitni a határaikat, mert a bevándorlás korlátozásával – a mobilitás feudális akadályaihoz hasonlóan – *igazságtalan kiváltságokat* védnek meg, ami nem igazolható. A határok megnyitásának természetesen következményei vannak az adott közösség életére és jellegére, változásokat generál, az azonban mindaddig nem baj, amíg a közösség tagjai a közösségük *liberális* jellege és az igazságosság elvei iránt elkötelezettek maradnak. Joseph Carens közel három évtizeddel később írt könyvében továbbra is kiáll a nyílt határok elve mellett, és nagy hangsúlyt helyez az *individuális szabadságjogra*: ha az az államon belüli

---

²⁵ Abizadeh, Arash: Democratic Theory and Border Coercion: No Right to Unilaterally Control Your Own Borders. *Political Theory*, Vol. 36., No. 1, 2008, pp. 37-65.; Abizadeh, Arash: Democratic Legitimacy and State Coercion: A Reply to David Miller. *Political Theory*, Vol. 38, No. 1, 2009, pp. 121–30.; Abizadeh felfogását a határellenőrzés „kényszerítő” jellegének tagadásával vitatta David Miller: Why Immigration Controls Are Not Coercive: A Reply to Arash Abizadeh. *Political Theory*, Vol. 38., No. 1, 2009, pp. 111-20.

²⁶ Carens, Joseph H.: Aliens and Citizens: The Case for Open Borders. *The Review of Politics*, Vol. 49, No. 2. 1987, pp. 251-273.

szabad mozgás *alapvető emberi jog*, a szabadsághoz való *általános jogunkból* kifolyólag miért nincs alapvető emberi jogunk az országok közötti szabad mozgáshoz?²⁷

A migránsokat tömegesen kibocsátó „globális démosznak” a „nyílt határokhoz” vagy egy „határok nélküli” világhoz való joga komoly támogatást nyer a nemzetállami kereteken jóval túllépő demokraciáelméletekben is, melyeket terjedelemi korlátok miatt itt csak kulcsfogalmakkal tudom megvilágítani: globális démosz (*global demos*), globális társadalom (*global society*), globális civil társadalom (*global civil society*), globális állampolgárság (*global citizenship*), kozmopolita állampolgárság (*cosmopolitan citizenship*), globális demokrácia (*global democracy*), kozmopolita demokrácia (*cosmopolitan democracy*) stb.²⁸ Ezen elméletek társadalmi és politikai gyakorlatra alkalmazásának vagy vonatkoztatásának ideológiai alapja a *globális igazságosság* (*global justice*) és/vagy a *méltányosság* (*equity*) követelménye, melyből közvetlenül levezethető a harmadik világbeli országokat elhagyó migránsok államhatárokkal és határrezsimekkel nem korlátozható *morális joga* a fejlett országokba történő bevándorlásra. A következőesen globalista és kozmopolita megközelítésekben mindazonáltal a transznacionalizmust és a transznacionalista koncepciókat elkülönítik abból a megfontolásból, hogy azokban a nemzeti kategóriák (nemzetállamok léte, nemzetállami szuverenitás, nemzetállami határok, stb.) még releváns szerepet játsszanak.²⁹

---

²⁷ Carens, Joseph H.: Ethics of Immigration. Oxford, Oxford University Press, 2013. A nyílt határok elméleteihez lásd még Higgins, Peter: Open Borders and the Right to Immigration. Human Rights Review, Vol. 9, No. 4, 2008, pp. 525-35.; Ypi, Lea: Justice in Migration: A Closed Borders Utopia. The Journal of Political Philosophy, Vol. 16, No. 4, 2008, pp. 391-418.

²⁸ Avila Hernández, M.F.: Challenges of Migration in Context of Cosmopolitan Citizenship. Journal of Mediterranean Knowledge, Vol. 3, No. 2, 2018, 107-121.; Archibugi, Daniele: Cosmopolitan Democracy and its Critics: A Review. European Journal of International Relations. Vol. 10, No. 3, 2004, pp. 437-473.; Archibugi, Daniele – Held, David: Cosmopolitan Democracy: Paths and Agents. Ethics & International Affairs, Vol. 25, No. 4, 2011, pp. 433-461.; Baban, Feyzi – Rygiel, Kim: Living with Others: Fostering Radical Cosmopolitanism through Citizenship Politics in Berlin, Ethics & Global Politics, Vol. 10, No. 1, 2017, pp. 98-116.; Beck, Ulrich: The Cosmopolitan Society and Its Enemies. Theory, Culture & Society, Vol. 19, No. 1-2, 2002, pp. 17-44.; Beck, Ulrich: Cosmopolitan Vision. Cambridge, Polity Press, 2006; Brock, Gillian: Global Justice: A Cosmopolitan Account. New York, Oxford University Press, 2010; Cabrera, Luis: The Practice of Global Citizenship. Cambridge, Cambridge University Press, 2010; Fine, R.: Cosmopolitanism. London and New York, Routledge, 2007; Held, David: Principles of Cosmopolitan Order, In D. Held and G. Wallace Brown (eds): The Cosmopolitanism Reader. Cambridge, Polity Press, 2010.; Linklater, Andrew: Cosmopolitan Citizenship. In K. Hutchings & R. Dannreuther (eds.), Cosmopolitan Citizenship. New York, St. Martin's Press, 1999. pp. 35-59; McGrew, Anthony: Democracy Beyond Borders? Globalization and the Reconstruction of Democracy Theory and Practice. In A. McGrew (eds.): The transformation of democracy? Globalization and Territorial Democracy. Cambridge, Polity Press, 1997; Martens, Thomas: Cosmopolitanism and Citizenship: Kant Against Habermas. European Journal of Philosophy. Vol. 4, No. 3, 1996, pp. 328-347; Nyers, Peter: Abject Cosmopolitanism: the Politics of Protection in the Anti-deportation Movement. Third World Quarterly, Vol. 24, No. 6, 2003, pp. 1069-1093; Paker, Hande (eds.): Cosmopolitan Democracy Revisited in a World of Rising Populism, Deepening Polarization and Rampant Neoliberalism. Istanbul Policy Center, 2017; Schlenker, Andrea: Cosmopolitan Europeans or Partisans of Fortress Europe? Supranational Identity Patterns in the EU. Global Society. Vol. 27, No. 1, 2012, pp. 25-51.; Seglow, Jonathan: Immigration Justice and Borders: Towards a Global Agreement. Contemporary Politics, Vol. 12, No. 3, 2006, pp. 233-46.; Snauwaert, Dale T.: Cosmopolitan Democracy and Democratic Education. Current Issues in Comparative Education, Vol. 4, No. 2, 2002, pp. 5-15.; Turner, Bryan S.: Cosmopolitan Virtue, Globalization and Patriotism. Theory, Culture & Society, Vol. 19, No. 1-2, 2002, pp. 45-63.; Yuksekdog, Yusuf: Moral Cosmopolitanism and the Right to Immigration. Public Reason, Vol. 4, No 1-2, 2012, pp. 262-72.; Walker, Jeffrey P. – Serrano, Ana M.: Formulating a Cosmopolitan Approach to Immigration and Social Policy: Lessons from American (north and south) Indigenous and Immigrant Groups. Current Issues in Comparative Education, Vol. 9, No. 1, 2006, pp. 60-68.

²⁹ Lásd különösen Wimmer, Andreas - Glick Schiller, Nina: Methodological Nationalism and Beyond: Nation-State Building, Migration and the Social Sciences. Global Networks, Vol. 2, No. 4, 2002. pp. 301-34.; Wimmer, Andreas - Glick Schiller, Nina: Methodological Nationalism, the Social Sciences and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology. International Migration Review, Vol. 37, No. 3, 2003, pp. 576-610.

VI. Mindenki migráns

„Mindannyian migránsok vagyunk” – teszi magáévá az ismert ideológiai tételt Gregory Feldman, és ennek megfelelően elutasítja az „állampolgár” és „migráns” kettősséget, pontosabban az emberek e kategóriák szerinti megosztottságát, és azt állítja, hogy a migránsság (*migranthood*) megszüntetése érdekében az *embereket fel kell hatalmazni szuverén terek létrehozására*, hogy eldönthessék, kikkel akarnak együttélni. Az állam szuverenitását erodáló elem: korunk neoliberális (sic!) világában az emberek, mint állampolgárok ugyanúgy magányosak, elidegenedettek, gyökértelenek, atomizáltak és hatalomnélküliek, mint a migránsok.³⁰

A „mindenki migráns” legerősebb érve historizáló: minden létező ország vagy állam tele van máshonnan érkezett emberek emlékeivel.³¹ Történelmi kontextusban a szabad, korlátozatlan migráció és – ezáltal – a *migránsok korlátozatlansága* (szuverenitása) totális igazolást nyer: szinte *minden* nép vagy ország történelmében meghatározó szerepe volt a migrációnak, *ezért* morális imperatívusz, hogy *egyetlen* nép vagy ország *sem* tagadhatja meg senkitől a bevándorlás jogát. A történelmi *tények* történelmi *kötelességet* és *jogot* generálnak, s mivel a jelenkori magyarok ősei is bevándorlók (migránsok) voltak a honfoglalás során, a jelenkori magyaroknak morális *kötelességük* elismerni mások *jogát* a Magyarországra történelmi bevándorlásra.³²

VII. Senki sem illegális

Az illegális bevándorlás (*illegal immigration*) és az illegális bevándorló (*illegal immigrant*) terminusait az elmúlt évtizedekben több szempontból komoly *nyelvpolitikai* támadások érték: a törvénysértés (illegalitás) egyenes következménye a törvénysértés jogi szankcionálása, ami óhatatlanul is a bevándorlók *morálisan elfogadhatatlan kriminalizálásához* vezet; az illegális (jogellenes, törvényellenes, jogsértő, törvénysértő) jelző *szégyenérzetet* kelt, holott a bevándorlóknak nincs semmi szégyellni valójuk; a kifejezések *politikailag mérgező* tartalmuk miatt gerjesztik az idegenellenességet és rasszizmust stb. Alternatív, politikailag korrekt terminológiai megoldásként egyre elfogadottabbá vált az az „*illegal*” helyett az „*irregular*” (szabálytalan vagy szabályozatlan), valamint az „*undocumented*” jelző használata. Utóbbi arra utal, hogy a bevándorló vagy migráns nem rendelkezik személyazonosságának *igazolására* és/vagy az országba *törvényes* belépésre vagy ott *törvényes* tartózkodásra *feljogosító* okmányokkal (dokumentumokkal). Jellemző, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa (UNHCR) is fontosnak tartotta egy politikailag korrekt terminológia kidolgozását, amelyben a magyarra tömören nehezen lefordítható

³⁰ Gregory Feldman: We Are All Migrants. Political Action and the Ubiquitous Condition of Migrant-hood. Stanford University Press, 2015. 136p.

³¹ Lásd az UNICEF-hez kötődő Voice of Youth blogtárát. Imen Al-Aighaoui: We are all migrants. <https://www.voicesofyouth.org/blog/we-are-all-immigrants>. A szerző önmagáról: környezetvédő, a világbéke támogatója, emberi jogi aktivista, világpolgár (World Citizen). (2019. augusztus 17.)

³² A honfoglalás mint bevándorlás ideológiai toposzához a teljesség igénye nélkül lásd Tamás Gáspár Miklós: A honfoglalók is bevándorlók voltak. Válasz.hu, 2015.01.19. <http://felsoktatasi-rangsor.hu/itthon/tamas-gaspar-miklos-a-honfoglalok-is-bevandorlok-voltak-108665>; (2019. augusztus 17.) Ki a migráns? Erre vár választ Pukli István a Klikttől. 24.hu, 2016.08.10. <https://24.hu/kozelet/2016/08/10/ki-a-migrans-erre-var-valaszt-pukli-istvan-a-kliktol/> (2019. augusztus 17.); Húha, kiderült: mindannyian migránsok vagyunk. Népszava.hu, 2016.09.16. https://nepszava.hu/1106098_huha-kiderult-mindannyian-migransok-vagyunk (2019. augusztus 17.); „Mi is migránsként kerültünk ide, csak ezt honfoglalásnak hívjuk” – indul az MSZP EP-kampánya. Mandiner.hu, 2019.04.06. (2019. augusztus 17.) https://mandiner.hu/cikk/20190406_kecskes_csoma_jereb_botond_ujhelyi_pont_ott_tartunk_mint_par_eve_a_br_itek (2019. augusztus 17.)

„undocumented” magyar jelentésének a „rendezetlen jogállású”-t ajánlja.³³ Az „illegális” jelző ellen felhozott érvek: pontatlan (jogilag téves, félrevezet, figyelmen kívül hagyja a nemzetközi kötelezettségeket, sérti a tisztességes eljárás elveit, pontatlanul írja le a határookra érkező embereket), sértő (dehumanizáló, kriminalizáló, megakadályozza a tisztességes vitát, fenyegeti a szolidaritást, aláássa a társadalmi kohéziót), ellentétes az európai értékekkel (diszkriminatív, elnyomó, idejétmúlt). Az „illegális bevándorló” és „illegális bevándorlás”, illetve az „illegális” fogalmainak használata ellen felhozott *jogideológiai* érvek egy olyan rendszert alkotnak, amely alapjaiban kérdőjelezi meg az államnak a bevándorlással kapcsolatos szuverenitását, és szinte teljesen kitarja a kaput a tömeges bevándorlás előtt.

- Diszkriminatívnek tartja azt, hogy az „illegális” jelzőt az állampolgárokra nem, csak a migránsokra használják, amivel a „rendezetlen jogállású” migránsokat lényegében jogilag egyenrangúvá teszi az állampolgárokkal.

- Azt állítja, hogy mindenkinek vannak emberi jogai, így az adott állam joghatósága alá kerülő migránsoknak is, akik ezáltal értelemszerűen jogi személlyé (*legal person*) válnak. A szóhasználat azonban két jogideológiai csúsztatást takar. Egyrészt azzal, hogy a „*legal person*” fogalmát szembeállítja az „*illegal migrants*” fogalmával, az illegális migráns legálissá válik: mindenképpen úgy kell kezelni, mintha legálisan (törvényesen) jutott volna be és tartózkodna az országban. Másrészt azt a képzetet kelti, hogy az országban való tartózkodás törvénytelennek (illegálisnak) minősítésnek automatikusan valamifajta jogfosztás a jogkövetkezménye, miáltal az illegalitás olyan alapeseteit is legitimálja, mint amikor a migráns szándékosan kivonja magát a menekültügyi eljárás alól, avagy amikor törvényes eljárás során törvényesen tagadják meg tőle a tartózkodást és utasítják ki, de ő megszökik és – *illegalitásba* vonul. (Kérdés, hogy használhatnánk-e az „*illegal person*” fogalmát azokra az „undocumented” migránsokra, akik idővel – akár több – *hamis dokumentummal* élnek az állam területén.)

- Szóba kerül ugyan a migránsoknak az állam területére való belépése és ott tartózkodása, de azzal, hogy elutasítja a belépés és tartózkodás illegálisnak minősítését, rendkívül felpuhítja a belépés és tartózkodás jogi szabályozását: az lényegében nem lehet törvényt sértő.

- Elutasítja a migránsok *kriminalizálását*, azaz azt, hogy a bevándorlási törvények megsértését bűncselekménynek (*criminal offense*) nyilvánítsák, de teszi ezt úgy, hogy meg sem próbál különbséget tenni az „irregularisnak” minősített bevándorlás konkrét esetei között, miáltal *per definitionem* kizárja azt, hogy bevándorlók bűncselekményt követhetnek el. Holott például ide tartoznak a még le nem zárult menekültügyi eljárás során elkövetett vagy akkor felderített *expressis verbis* bűncselekmények is (rablás, gyilkosság, nemi erőszak, drogkereskedelem stb.), melyek elkövetése miatt a „menekültet” kiutasítják és kitoloncolják...

- Az előbbivel összefüggésben az „illegális” fogalmának elutasítása céljából csak a „bűnelkövető” vagy „bűnöző” fogalmával („*criminal*”) operál. Az „illegális” fogalmához azonban a „*jogsértő*” vagy „*törvényt sértő*” fogalma is társítható azon elv alapján, hogy minden bűncselekmény törvényt sértés, de nem minden törvényt sértés bűncselekmény, miáltal elmondható, hogy migránsok a bevándorlási törvények megsértésével nem feltétlenül bűncselekményt, de mindenképpen törvényt sértést követnek el.

- Az „illegális bevándorlás” fogalmát abszurd módon kezdi ki azzal, hogy egy ország *elhagyása*, tehát az *elváándorlás* vagy *kivándorlás* alapvető emberi jog, és a kísérlet, hogy elérjék Európa határait, azaz maga a *migráció*, nem lehet illegális, amivel azt a képzetet

---

³³ https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/09/TerminologyLeaflet_EN_PICUM.pdf (2019. augusztus 17.) A tájékoztató két fő kérdés alatt tárgyalja a témát: Why „undocumented” or „irregular”?; Why not „illegal”?

kelti, hogy a migráció célországai a saját hatályos törvényeik szerint törvénytelennek minősítenék a más országokból történő el- vagy kivándorlást.

- Az előbbi érvből az is következik, hogy ha valakinek alapvető emberi joga kivándorolni az országából, akkor logikusan és automatikusan joga is van bevándorolni más országba, illetve egészen pontosan abba az országba, amit kiválasztott magának, és ezt a célországnak nincs joga jogilag megakadályozni.

A terminológiai ajánlás végül eljut oda, hogy a bevándorláspolitikákat és a bevándorlást szabályozó törvényeket hibáztatja: azokat úgy kell alakítani, hogy a hatályos jogszabályok szerint a migráns eleve ne lehessen illegális...

Az ENSZ és az EU szerveinek az „illegális bevándorlás” elleni – és állami szuverenitást erodáló – *nyelvpolitikai* küzdelme összhangban van a jogilag korlátozatlan bevándorlásért folytatott politikai-ideológiai harcokkal.

A „*No One is Illegal*” (Senki nem illegális) egy olyan hálózat, amely a nyílt határok szellemében küzd azért, hogy *mindenkinek legyen joga (right of everyone)* az Európai unióba belépni és ott tartózkodni, és ezért dolgozik azon, hogy megváltoztassa az EU politikáját. Minden embernek joga van szabadon mozogni, a nemzeti határok nélküli világ olyan világ, ahol egyetlen ember sem illegális. A hálózat kiáltványa szerint a föld mindannyiunkhoz tartozik, ezért *mindannyiunknak joga van* a szabad mozgáshoz az országokon át, és *letelepedni bárhol, ahol tetszik*. A mindenki képessége szerint és mindenkinek szükségletei szerint elve alapján *jogunk van a világ földjeihez és erőforrásaihoz való egyenlő hozzáféréshez*. Egy adott helyen született személynek *nem lehet több igénye* ahhoz a helyhez, mint bárki másnak. Nem fogadják el a *nemzetállami határok legitimitását*, azokat *politikai konstrukcióknak* tekintik, és létük fenntartását morálisan igazolhatatlannak tartják. Semmilyen ország, szervezet vagy magánszemély jogát (*entitlement*) nem ismerik el az emberek határokon átnyúló szabad mozgásának korlátozására, vagy hogy azt „illegális” migrációként bélyegezzék meg.³⁴

Az „illegális bevándorlás” (*illegal immigration*) fogalma a „jogellenes tartózkodás” (*unauthorised residence*) és a „jogellenesen tartózkodó személyek” (*persons residing without authorisation*) fogalmaival együtt szerepel a Lisszaboni Szerződés 63a. cikkében.³⁵ Ennek ellenére az Európai Parlamentben nyelvpolitikai elmozdulás tapasztalható. Az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság (LIBE) migrációval kapcsolatos egyik vitája során az elnök, Claude Moraes (Brit Munkáspárt) leszögezte: „A helyes [*correct*] kifejezés nem az illegális, hanem az *irreguláris*. Senki sem illegális, amíg el nem ítélik”, és ez az Európai Parlament álláspontja.³⁶

A téma (legalitás és illegalitás) természete miatt az igen sokrétű jogideológiai próbálkozásokat komolyabb társadalom- és jogelméleti, politikai és jogfilozófiai munkák sora egészíti ki.³⁷

VIII. Civil jogi kultúra az állam szuverenitásával szemben: ellenállni a kitoloncolásnak

Az idegenrendészeti eljárásoknak része a menedékkérelmek vizsgálata és esetleges

³⁴ <https://www.ingenillegal.org/english/> (2019. augusztus 17.)

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3AC2007%2F306%2F01> (2019. augusztus 17.)

³⁶ <https://ditoverblik.dk/du-maa-ikke-sige-illegal-migrant-i-eu-parlamentet/> <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/en/committees/video?event=20181127-0900-COMMITTEE-LIBE> (2019. augusztus 17.)

³⁷ A szinte könyvtárnyi irodalomból lásd Nyers, Peter: No One is Illegal Between City and Nation. *Studies in Social Justice*, Vol. 4, No. 2, 2010, pp. 127-143.; Wright, Cynthia: Against Illegality: New Directions in Organizing By and With Non-Status People in Canada. In Caelie Frampton at. al (ed): *Sociology for Changing the World: Social Movements/Social Research*. Halifax, Fernwood, 2006.

elutasítása azzal együtt, hogy azokat, akiknek bármilyen okból törvényesen elutasítják a menedékkérelmét, kiutasíthatják és kitoloncolhatják az országból.

Személyazonosságot és állampolgárságot igazoló dokumentumok híján az állam szuverenitásának a kitoloncolási eljárás során szinte lehetetlen érvényt szerezni. A visszatoloncoláshoz az Európai Unióban kormányközi megállapodások szükségesek - de csak az állampolgárságukban és személyazonosságukban azonosított kiutasítottak visszafogadáshoz.

A kitoloncolást, s így a szuverenitás gyakorlását, külön is megnehezítheti az *állampolgári jogi kultúra* sajátos változása: egyre gyakoribb, hogy egyes állampolgárok a kitoloncoltakkal való *szolidaritás* és a kitoloncolással szembeni „ellenállás” jegyében megpróbálják a kitoloncolásokat megakadályozni.³⁸

Az alábbiakban tipikus, a nemzetközileg is nagy nyilvánosságot kapott példákön keresztül mutatom be azt, ahogy az *állammal szemben saját polgárai kihívást intéznek szuverenitásának gyakorlása során*.

Yashika Bageerathit, aki 2011-ben az anyjával és fiatalabb testvéreivel érkezett Nagy-Britanniába, a hatóságok 2014-ben visszatoloncolták Mauritiusra. A család menedékkérelme arra az állításra alapozódott, hogy egy erőszakoskodó *rokon elől menekültek el* (sic!) hazájukból. Az időközben felnőtté vált Yashika ügyét külön kezelték, és 2013-ban megtagadták tőle a menedékjogot. A kitoloncolással szemben és azon belül a *törvényes kitoloncolási határozat érvénytelenítése* érdekében szervezett kampány bontakozott ki. Állítólag a lánynak Mauritiuson sem családja, sem barátai nem voltak, ezért a mellette kampányolókat szerint a kitoloncolással megsértik az *emberi jogok* törvényének (Human Rights Act) a *magán- és családi élet tiszteletéről* szóló 8. cikkelyét. Annak az iskolának az igazgatója, ahol tanult, az nyilatkozta, hogy a lánynak *joga van az oktatásra*. 175 000 aláírás sikerült összegyűjteni azért, hogy a hatóságok állítsák le a kitoloncolást, és a kampány során az *Air Mauritius légitársaságot* is felszólították, hogy ne szállítsák el az országból Bageerathit, a British Airways pedig meg is tagadta az elszállítását. Az ügyvédeknek azonban *fellebbviteli bíróságon* sem sikerült elérni a kitoloncolás felfüggesztését. A bevándorlási miniszter azt nyilatkozta, hogy az ügy „*megfelelő jogi eljárás*on” ment keresztül, mely során megállapították, hogy a lány nem szorul védelemre a *hazájában történő erőszak és üldöztetés* miatt. A munkáspárti árnyék bevándorlási miniszter, David Hanson fellépésével politikai nyomás alá helyezték személy szerint a brit miniszterelnököt is, Theresa Mayt, aki azonban arra hivatkozva tagadta meg a közbelépést, hogy „*megfelelő eljárást*” alkalmaztak az illetékesek. A kampány során a *jogszabályok érvényesítése ellen* olyan érveket sorakoztattak fel, mintha az országba *legálisan* bevándorolt, ott *törvényesen* tartózkodó és a társadalomba – ilyen előzmények után – *integrálódott* személyről lenne szó: Bageerathi diák, aki éppen nyelvvizsgára készül, különleges személyiség, aki a közösség értékes tagja, és ígéretes karrier előtt áll, stb. A kampányérvek keretén belül tehát a kétségtelen és dokumentált integrálódás felülírja és érvényteleníti az állam hatályban lévő jogszabályait.³⁹ (Az Izraelben kitoloncolásra ítélt Fülöp-szigeteki vendégmunkások és gyermekeik esete annyiban más, hogy a vendégmunkások a vízumuk lejártá után már *illegálisan* tartózkodtak az országban, és az ott

³⁸ Az idevágó szakirodalomból lásd Nyers, Peter: *Abject Cosmopolitanism: The Politics of Protection in the Anti-Deportation Movement*. *Third World Quarterly*, Vol. 24, No. 6, 2003, pp. 1069–1093.

³⁹ London student Yashika Bageerathi set for deportation 'won't be on plane' says school spokesman. *Evening Standard*, 2014.03.30. <https://www.standard.co.uk/news/london/london-student-yashika-bageerathi-set-for-deportation-wont-be-on-plane-says-school-spokesman-9224272.html> (2019. augusztus 17.) A visszatoloncolást támogatók ellenkampánya szerint „Yashika Bageerathinak nincs joga az Egyesült Királyságban lenni, őt azonnal ki kell toloncolni, és véget kell vetni annak, hogy gúnyt űznek a bevándorlás szabályainkból”. Lásd *Deport Yashika Bageerathi Now!*

<https://www.change.org/p/theresa-may-deport-yashika-bageerathi-now>; <https://www.itv.com/news/update/2014-04-01/ba-refusing-to-fly-student-facing-deportation-to-mauritius/> (2019. augusztus 17.)

született gyermekeik is *illegális státuszúak* lettek. Annak ellenére, hogy legtöbbjük izraeli iskolában járt, az izraeli kultúra szerint szocializálódott, és a hébert anyanyelvi szinten beszélt. Az egyik vendégmunkás, Rosemary Peretz, azzal érte el a kitoloncolás elhalasztását, hogy hangosan tiltakozott a repülőgép fedélzetén. A fellebbviteli bíróság azonban másnap elutasította fellebbezését, és egy ór kíséretében a tizenhárom éves gyerekével repülőre rakták és visszatoloncolták.⁴⁰ Az, hogy a gyermekek Izraelben születtek és integrálódtak a társadalomba, felvetette a törvényes döntések morális helyességét.⁴¹)

Elin Ersson svéd egyetemistának egy afgán menedékkérő Afganisztánba történő visszatoloncolását sikerült megakadályoznia azzal, hogy a repülőgépen „állószerájkat” kezdeményezett: a felszólítás ellenére mindaddig nem volt hajlandó elfoglalni helyét, amíg az afgán férfit nem szállítják le. A gép indulását valójában úgy sikerült megakadályoznia, hogy a reptéri *hatóságok nem jártak el vele szemben az előírásoknak megfelelően*, és nem távolították el őt erőszakkal a fedélzetről, és mindez azért, mert a *pilóta úgy döntött*, hogy a kitoloncolt személy és a kísérő személyzet nem utazhat a gépen.⁴² A későbbiekben kiderült, hogy Ersson valójában *emberi jogi „aktivista”*, akinek az akciója nem volt spontán: tudatosan vásárolt jegyet a járatra a kitoloncolás megakadályozása végett.⁴³ Mint „aktivista”, korábban is részt vett menekülteket mentő akcióban: társaival egy olyan busz elé feküdt, amely kitoloncolásra ítélteteket szállított a repülőtérré, és – jellemző módon – sikerült is elérniük, hogy őt fő ügyével újra foglalkozzanak.⁴⁴ Tettének motívumai között szerepelt, hogy *nem szereti országa jogszabályait* (sic!), és így próbálja megváltoztatni azokat, és hogy szerinte a kitoloncoltat a halálba küldik⁴⁵, amivel lényegében felülírta az illetékes hatóságok törvényes döntését, noha az azon alapszik, hogy Svédország - az Egyesült Királysággal, Franciaországgal, Svájjal, Hollandiával, Dániával, Norvégiával együtt - kormányközi megállapodást kötött Afganisztánnal azok visszafogadásáról, akiknek a menekültekérelmét elutasították.⁴⁶ Az állam szuverenitását illetően az ilyen eseteket fontos megkülönböztetni a menekültjogi vagy bevándorlásjogi aktivizmus olyan példaitól, amikor a bevándorlópárti aktivisták vagy jogvédők az eljáró hatóságok által elkövetett *szabálytalanságok vagy törvénytelenések* miatt lépnek fel.⁴⁷

---

⁴⁰ Chlotilde Mraffko: Born in Israel, hundreds of Filipino children risk expulsion. The Time of Israel. 2019.08.09. <https://www.timesofisrael.com/born-in-israel-hundreds-of-filipino-children-risk-expulsion/>; Toi Staff: Deportation of Filipino worker. Israel-born son delayed after protest on plane. The Time of Israel. 2019.08.09. <https://www.timesofisrael.com/deportation-of-filipino-worker-israel-born-son-delayed-after-protest-on-plane/>; Toi Staff: Israel expels Filipino worker, Israel-born son after court rejects appeals. The Time of Israel. 2019.08.09. (2019. augusztus 17.)

⁴¹ Yonah Jeremy Bob: Is Deportation of Filipinos a Legal, Moral or Law Enforcement Issue? – Analysis. The Jerusalem Post. 2019.08.13. <https://www.jpost.com/Israel-News/Is-deportation-of-Filipinos-a-legal-moral-or-law-enforcement-issue-analysis-598419> (2019. augusztus 17.)

⁴² Swedish activist stops deportation of Afghan man. BBC News, 2018.07.25. <https://www.bbc.com/news/world-europe-44948604> (2019. augusztus 17.)

⁴³ Abdul Bari Hakim: The man whose deportation Elin Ersson tried to prevent. Deutsche Welle, 2018.07.26. <https://www.dw.com/en/the-man-whose-deportation-elin-ersson-tried-to-prevent/a-44841129> (2019. augusztus 17.)

⁴⁴ Khuê Pham, Abdul Bari Hakim: Elin Ersson and Ismail K. — How an activist tried in vain to rescue an asylum-seeker. Deutsche Welle, 2019.01.31. <https://www.dw.com/en/elin-ersson-and-ismail-k-how-an-activist-tried-in-vain-to-rescue-an-asylum-seeker/a-47295356> (2019. augusztus 17.)

⁴⁵ A kép azzal teljes, hogy Elin Ersson nagy valószínűséggel szélsőbaloldali szubkultúrákhoz kötődik: az ott divatos FCK NZS [=fuck nazis] feliratú pólót viselt a nyilvánosságban.

⁴⁶ A bilaterális megállapodásokat kiegészíti az EU és Afganisztán között 2016-ban megkötött Joint Way Forward [Közös út előre] című, az irreguláris migráció kezeléséről és megelőzéséről, valamint az irreguláris bevándorlók visszatéréséről szóló megállapodás. Lásd Joint Way Forward on migration issues between Afghanistan and the EU.

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_afghanistan_joint_way_forward_on_migration_issues.pdf

⁴⁷ An activist used a legal argument to stop an ICE arrest. He says others should do the same. The Washington Times, 2019.03.29. <https://www.washingtonpost.com/nation/2019/03/29/an-activist-used-legal-argument-stop->

A kitoloncolási eljárás „leggyengébb láncszemei” a repülő. A repülőgépeken történő kitoloncolás sikeres megakadályozására már oktatófilmeket is készítenek az „aktivista” szerveződések, melyekben kifejezetten ellenállásra bátorítják az állampolgárokat.⁴⁸

A pilóták gyakran vagy biztonsági okokra hivatkozva vagy erkölcsi megfontolásból tagadják meg a felszállást. A repülés biztonsága érdekében joguk és kötelességük elutasítani utasok szállítását, de a fentiek alapján belátható, hogy civilek (utasok) könnyen képesek *morális kényszerhelyzetbe* hozni a pilótákat, másrészt a döntésüket erkölcsi alapon meghozó pilóták saját jól felfogott érdekükben biztonsági szempontokra hivatkozhatnak. Nyilvánosságra került adatok szerint 2017-ben Németországban 222 kitoloncolást akadályoztak meg pilóták.⁴⁹ A munkaadók adott esetben fegyelmi intézkedésekkel büntethetik a pilótákat, de a törvényes kitoloncolások elleni morális ellenállásból maguk a légitársaságok is kiveszik a részüket. 2018-ban a Virgin Atlantic Airlines, az American Airlines, a Frontier Airlines és United Airlines bejelentette, hogy a továbbiakban nem fognak segédkezni a kitoloncolásokban. A légitársaságok azért is tehetik meg ezt, mert a hatóságok a kitoloncoltakat és a kísérőket szokványos utasként utaztatják, ezért a kitoloncolás kivitelezésének és – így – a szuverenitás érvényesítésének sokkalta nagyobb esélye van, ha charter gépeket bérelnék. Olykor azonban a charter járatokon történő kitoloncolást is sikerrel akadályoznak meg aktivisták, ha időben informálják őket. A Stansted 15 néven elhíresült csoport, melynek tagjai az End Deportation (Véget vetni a kitoloncolásnak) és a Lesbians and Gays Support the Migrants (Leszbikusok és melegek a migránsokat támogatják) szervezetekhez tartoznak, átvágta London-Stansted repülőtér kerítését, és többen közülük egy olyan charter géphez láncolták magukat, amely hatvan személyt szállított volna vissza Ghánába, Nigériába és Sierra Leoneba. Az aktivisták azzal igazolták tettüket, hogy a *kitoloncoltak emberi jogait védtek*, akikre akár halál vagy komoly sérelmek vártak volna. Közleményükben azt állították, hogy az igazi bűn az, hogy a kormány gyáva, embertelen és *törvényesnek alig nevezhető* deportálásra használja a repülőket. A szimpatizánsok az akciót *békés és erőszakmentes tiltakozásként*, a bíróság ítéletét pedig *tiltakozáshoz való jogra* mért csapásként értékelték.⁵⁰

Az állam szuverenitását romboló individuális állampolgári, a kollektív cselekvésben megvalósuló és a korporatív (vállalati) ellenállásból *intézményesített ellenállás* is kibontakozik.

Barcelonában 2015 szeptemberében indították el a „Barcelona, menekültváros” (Barcelona, ciutat refugi; Barcelona, refuge city) elnevezésű tervet el a migrációs válságra adott válaszként, a város felkészítésére a menekültek fogadására, támogatására és jogaik garantálására. Ennek részeként azonban a katalán parlament felszólította a katalán kormányt, hogy követelje a spanyol kormánytól a migránsokat fogva tartó központok (CIE, Centro de

---

an-ice-arrest-he-says-others-should-do-same/ (2019. augusztus 17.)

⁴⁸ A short film that wants to encourage people to resist against deportations! How to Stop a Deportation كيفية إيقاف الترحيل داخل الطائرة <https://www.youtube.com/watch?v=g2Umb7MyDhw> (2019. augusztus 17.)

⁴⁹ Elizabeth Schumacher: German pilots refuse to carry out deportations. Deutsche Welle, 2017. 12.07. <https://www.dw.com/en/german-pilots-refuse-to-carry-out-deportations/a-41638832> (2019. augusztus 17.)

⁵⁰ Damien Gayle: Stansted protesters believed deportees were at risk of death, court told. The Guardian, 2018.11.05. <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/nov/05/stansted-protests-were-to-protect-human-rights-court-told> (2019. augusztus 17.); Rebecca Nathanson: These Activists Blocked Migrant Deportations. Now They Face Life Imprisonment in the UK. The Intercept, 2018.11.17. <https://theintercept.com/2018/11/17/stansted-deportation-flights-uk/> (2019. augusztus 17.); Rahul Verma: Stansted 15 Launch Appeal Against Conviction Under Terror Laws. Right Info, 2019.01.08. <https://rightsinfo.org/stansted-15-launch-appeal-against-conviction-under-terror-laws/> (2019. augusztus 17.); Damien Gayle: Stansted 15: no jail for activists convicted of terror-related offences. The Guardian, 2019.02.06. <https://www.theguardian.com/global/2019/feb/06/stansted-15-rights-campaigners-urge-judge-to-show-leniency> (2019. augusztus 17.)

Internamiento de Extranjeros) bezárását⁵¹, és Barcelona városi tanácsa igazolást adott a kitoloncolásra ítélt integrálódásáról és városi lakos státuszáról, hogy a *kormányzati intézmény legális döntéseinek érvényesítését* megakadályozza. Ennek a bevándorláspolitikai manővernek jogi háttérét a spanyol jog „padron” nevű intézménye (empadronamiento) adta, amely megköveteli a településen hat hónapnál hosszabb ideig élő, de az állandó tartózkodási engedéllyel nem rendelkező külföldiektől, beleértve az országban „irregulárisan” tartózkodóktól is, hogy – személyazonosságuk és szálláshelyük igazolásával - *regisztráltassák* magukat a helyi önkormányzatoknál, miáltal hozzá is juthatnak helyi közszolgáltatásokhoz. A barcelonai városi tanács tehát az internált migránsokat, beleértve az illegális, dokumentumokkal többnyire nem rendelkező, ezért személyazonosságukat igazolni nem tudó bevándorlókat is, akiket az eljárás során kitoloncolásra ítélnének, *egyoldalú* aktussal úgy kezelte, mint akik a város *minden jogszabályai előírásnak megfelelő lakosai* lennének.⁵² A 2017-től kiadott igazolások (documento de vecindad) az illetékes állami hatóságokat nem kötelezi, de azokat - a bíróságokkal egyetemben - döntéseik során figyelembe vehetik.⁵³

---

⁵¹ Lásd <https://katesheabaird.wordpress.com/2015/10/23/the-barcelona-cie-is-closing-its-up-to-citizens-to-make-sure-it-never-opens-again/> (2019. augusztus 17.)

⁵² Lásd ehhez Gebhardt, Dirk: Cities and immigrant citizenship. A comparison of local citizenship policies in Barcelona and Munich. GRITIM-UPF Working Paper Series n.26 (Winter, 2015)

⁵³ Rübner Hansen, Bue: Stadt der Zuflucht und Migration. Die Bewegung „Barcelona en Comú” knüpft europäische Netzwerke der Solidarität. In Wenke Christoph - Stefanie Kron (Hrsg.): Solidarische Städte in Europa. Rosa Luxemburg Stiftung. Berlin, 2019. 64-66p.